

Культурні **ВІДМІННОСТІ**

*вибрані культурні відмінності
між Польщею та Україною.
Довідник Інституту Прав
Мігрантів у Вроцлаві*

Автори:

PhD hab. Юліта Макаро, проф. Вроцлавського
університету

Інститут Соціології, Вроцлавський університет

PhD hab. Камілла Долінська

Інститут Соціології, Вроцлавський університет

Кароль Корчинський

Інститут Прав Мігрантів, Вроцлав

Інститут Соціології, Вроцлавський університет

Марина Машталер

Інститут Прав Мігрантів, Вроцлав

Координація:

Кароль Корчинський

Графіка і склад тексту

Домініка Єжерська

Переклад:

Марина Машталер

Культурні **ВІДМІННОСТІ**

**6 ПОРІВНЯННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ І
ПОЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУР
У ЧОТИРЬОХ ВИМІРАХ
ЗАПРОПОНОВАНИХ
ГЕРТОМ ХОФСТЕДЕ**

12 ОСОБИСТА СФЕРА

16 ПУБЛІЧНА СФЕРА

подібності & відмінності

Поляки і українці - це культурно близькі народи і в багатьох питаннях можна помітити подібності між ними. В щоденних відносинах трапляються ситуації, коли поведінка “культурно відмінного сусіда” здається незрозуміла, а інколи може бути сприйнята як дивна або неправильно інтерпретована.

Щоб зрозуміти різниці і подібності між репрезентантами обох народів, що живуть один біля одного, важливе значення має розуміння факту, що в Польщі перебувають різні групи мігрантів зі Східної Європи. Серед українців, які приїхали до Польщі після 2014 року, домінували чоловіки (EWL 2022). Найчастішим мотивом до міграції цих осіб було бажання працювати або навчатися у Польщі. Це було заплановане рішення, часто з попередніми приготуваннями. Тому представники цієї групи часто вже на початку перебування в Польщі розмовляли польською на певному рівні або були змотивовані швидко її вивчити. Багато з них походило із Західної України, тобто з регіону культурно і історично зближеного до Польщі. Після 24 лютого 2022 року до Польщі приїхали переважно жінки та діти, які загалом були змушені до міграції та не готові до неї, без знання польської або з компетенціями на початковому рівні.¹

¹ Інформація представлена на підставі “Спеціального рапорту. Біженці з України в Польщі”. Використано там сучасний поділ України на п’ять регіонів, який часто використовується для статистичних цілей: Центр, Південь, Північ, Схід і Захід. За цим поділом, Західна Україна - це наступні області: Хмельницька, Чернівецька, Івано Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Волинська, Закарпатська.

Велика частина мігранток зі статусом тимчасового захисту походить зі Східної та Центральної частин України (EWL 2022) . Такі відмінності призводять до великого внутрішнього урізноманітнення групи, котру поляки інколи, на відміну від фактичного стану, сприймають як однорідну. Внутрішня диференціація групи українців у Польщі - регіональна, вікова, класова, мовна - відіграє важливу роль в тому, як мігранти та мігрантки функціонують у новому середовищі та як виглядають відносини між ними та іншими жителями Польщі - як польського, так і українського походження.

Варто пам’ятати, що дане дослідження стосується цілої групи, без урахування її внутрішнього різноманіття. Ставлення, переконання, цінності окремих осіб можуть відрізнятися зважаючи на їх стать, вік, освіту чи місце походження. Українці, так само як поляки - регіонально диверсифікована спільнота. Життєві погляди осіб з Західної України можуть відрізнятися від поглядів осіб зі Східної України, так само як різняться мешканці Нижньої Сілезії від мешканців Малопольщі чи Підкарпаття. Результати досліджень, на основі яких ми будемо описувати подібності і різниці між поляками і українцями, стосуються всієї спільноти і представляють домінуючу, але не єдину можливу систему цінностей, переконань, ставлень і поведінок. Окрім того, ймовірно, війна принесе переоцінку деяких переконань як серед українців, так і поляків, а дане дослідження спирається на дані з 2020 року.

І ПОРІВНЯННЯ УКРАЇНСЬКОЇ І ПОЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУР У ЧОТИРЬОХ ВИМІРАХ ЗАПРОПОНОВАНИХ ГЕРТОМ ХОФСТЕДЕ

Одну з найпопулярніших типологій вимірів культур запропонував Герт Хофстеде (2000). Вона дозволяє порівнювати культури різних країн з використанням шкали від 0 до 100 пунктів. Таким чином, можна окреслити позицію даної культури по відношенню до іншої, приймаючи до уваги п'ять вимірів:

- дистанція влади,
- колективізм і індивідуалізм,
- жіночність і мужність,
- уникнення невизначеності,
- довго- і короткотермінової орієнтації.

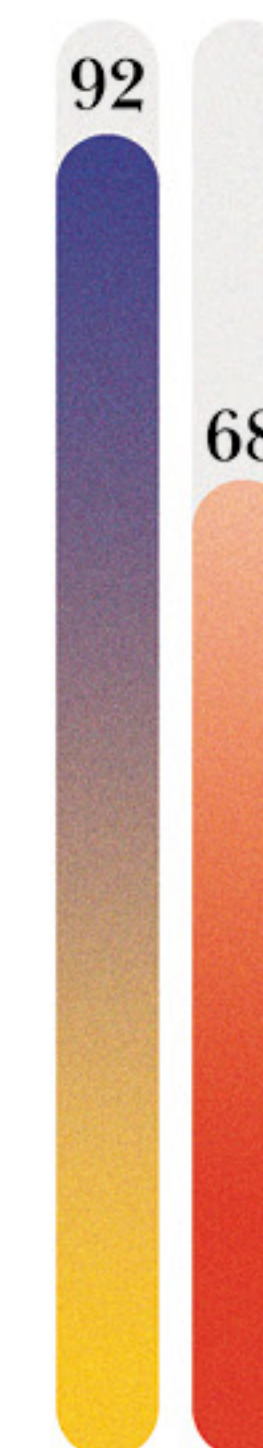
Використовуючи вибрані виміри² ми покажемо культурні відмінності між представниками польської і української культур, що можуть впливати на щоденний міжкультурний досвід. Їх знання дає можливість знайти порозуміння, а також опрацювати механізми боротьби з можливими складнощами.

² У дослідженні не згадується виміру уникнення невизначеності, в якому два суспільства схожі одне на одного. Як для Польщі, так і для України характеристични високий рівень уникнення невизначеності (відповідно 93 і 95 пунктів).

Українці мають вищий рівень дистанції влади ніж поляки.

Українці більш ніж поляки схильні до:

- прийняття ієрархічної соціальної структури,
- прийняття залежності підлеглих від керівництва і очікування центрального управління,
- визнання авторитету старших осіб,
- визнання авторитету вчителів, прив'язання уваги до освіти і ролі університету,
- прийняття залежності від державної влади і підпорядкування їй.

Для обох культур властива висока дистанція влади, яка в загальному означає, що представники цих культур приймають ієрархію (стратифікацію) соціальної структури. Влада - це важливий елемент соціального життя, який має привілей окреслювати, що є добре, а що - зле. Особи, які займають різні позиції в ієрархічній соціальній структурі, приймають цей факт разом з висновками, що виникають з нього, такими як привілеї або їх відсутність. Однак українське суспільство вважається дуже високим та близьким кінця шкали показником дистанції влади, набагато вищим за польське.

На практиці, можна сподіватися від українців більшої прийнятності стосовно проявів порушень у роботі, якщо особи, які займають вищі посади або позиції у неформальних стосунках, їх приймають. Це може бути загострене - в позиції мігранта - більшою мотивацією до працевлаштування (позиція мігранта також може мати вплив на згоду займати посаду з нижчими компетенціями і виконувати додаткові завдання, які не входять до робочих повноважень працівника). Також, можна зауважити прийняття соціальних нерівностей і ієрархічного порядку вище, ніж в польській культурі - це може мати вплив на відносини із співпрацівниками, сусідами або управителями будинків. Велика дистанція влади може також полягати на пасивності, небажанні переймати ініціативу, котра очікується від осіб, що займають вищі позиції і займають керівні посади.

Вища дистанція влади в родині має прояв у соціалізації дітей, а саме в покорі до батьків та у приписуванні останнім ролі авторитетів: центральною фігурою у школі є вчитель, а не учень; на роботі підлеглі чекають на накази; добрий начальник - це особа, що бере на себе відповідальність, ініціативу і контроль над цілим процесом. У відносинах влада-громадянин - дистанція проявляється у прийнятті і утриманні стану поділу на тих, хто перебуває при владі і тих, хто їй підпорядковується. Це пов'язано з соціальним порядком - кожен знає "своє місце", що перекладається як на почуття безпеки керівників, так і підлеглих. Також обґрунтованими є очікування від громадян до влади (реалізації їх потреб через "запрограмовані" до цього державні інституції). Нижчий показник дистанції характерний для більш демократичних і відкритих на соціальні консультації культур, натомість високий показник характерний для культур, які надають перевагу "правлінню жорсткою рукою". Однак, можна ризикнути тезою: "Коли держава не реалізує своїх обов'язків і не заспокоює очікувань громадян - вони можуть, не зважаючи на високу дистанцію влади, показати своє незадоволення". У ХХІ столітті в Україні це сталося двічі - під час помаранчевої революції в 2003-2004 роках та Революції Гідності в 2013-2014 роках.

Українці мають нижчий рівень індивідуалізму ніж поляки

Українці більше з поляків схильні до:

- пошуку підтримки і почуття безпеки серед найближчих, у родині (схвалення і приниження особистості мають значення для всієї родини),
- уникнення конфліктів, конфронтації в міжособистісних відносинах,
- ставлення до членів своєї групи краще ніж до інших,
- визнання добра чи інтересів групи за важливіше, ніж добро особистості (менша прив'язаність до дотримання прав людини),

- ставлення відносин між групами вище за досягнення власної мети,
- визнання та очікування домінуючої ролі держави в економіці,
- визнання вищості ідеології рівності над ідеологією особистої свободи.

Друга важлива різниця - колективізм українського суспільства і індивідуалізм польського. Цей вимір описує аспект культури, що впорядковує взаємозалежність між людьми - колективні культури заміщують особистість у мережі осіб, які забезпечують її добробут. Натомість, в індивідуалістичних культурах особистість зосереджується передусім на собі і піклується про себе.

На практиці, ці різниці можуть призвести до помилкових інтерпретацій взаємних дій і намірів між загалом більш колективно-орієнтованими українцями та більш індивідуалістично-орієнтованими поляками, наприклад: індивідуалістична поведінка може бути сприйнята як неприємна і егоїстична, натомість колективістична поведінка може сприйматись як кумівська і непрозора.

Це може проявлятися у складнощах з меритократичним підходом до професійних і державних відносин, а також з толеранцією до непомітності.

Колективістична постава у родині полягає на будівництві спільноти і почуття та розуміння поняття "ми". Чинники, що регулюють родину - це гармонія, повага, сором. У сфері освіти актуальним є переконання, що школа створена для дітей, щоб вони навчилися як себе поводити. У роботі створюється кордон між "своїм" і "чужим". Держава розглядається як інституція, що забезпечує відповідні умови життя своїм громадянам - це може полягати на переконанні, що відповідальність за економічний побут лежить на його інституціях (нп. політика працевлаштування і ринок праці пристосований до потреб економіки, величина доходів, стабільність цін і т.д.) ніж на індивідуальних виборах та діях. Також держава повинна забезпечувати рівність між людьми в економічному, соціальному та політичному аспектах.

Українці мають нижчий рівень мужності ніж поляки

Українці більш ніж поляки, схильні до:

- пріоритезації відносин з іншими та якості життя ніж кар'єри і заробітків,
- рівного відношення незалежно від статі,
- визнання того, що людина працює задля життя, а не живе задля роботи,
- критичної оцінки осіб, що якимось чином відрізняються від пересічної групи, домінуюча поведінка може походити від шефа, але не від ровесників або співробітників на рівних позиціях,
- визнання необхідності підтримки від державних інституцій для осіб, які її потребують,
- очікування реалізації ідеї соціальної держави.

Особливістю культури, що відрізняє дві спільноти, є також факт поділу на чоловічі і жіночі ролі. У жіночих культурах підкреслюється взаємозалежність статей і еластичність традиційно пов'язаних з ними ролей.

На практиці, жіночі культури характеризуються, між іншим, більшою турботою про солідарність і якість життя, а також переконанням, що особи, які займають вищі позиції в ієрархії (крім управління), також несуть відповідальність за добрий соціальний клімат.

Родини в жіночих культурах у процесі соціалізації приділяють більше уваги розбудові соціальних мереж, єдності і вирішенню проблем через випрацювання компромісів шляхом переговорів.

Вважається за норму бути посереднім учнем у школі, більше схвалюються старання і докладені зусилля, а поразки не експонуються. В праці акцент кладеться на якість життя, не вітається гордовите ставлення, натомість допускається використання інтуїції.

У відносинах громадянин - держава формулюються очікування підтримки від інституцій для потребуючих, забезпечення добробуту в дусі солідарності із економічно слабшими особами (піклування про інших і про їх якість життя), згода на реалізацію політики, яка гарантує економічну безпеку для соціуму (гарантія заспокоєння базових життєвих потреб через пільги, субсидії, соціальні фонди).

Українці мають вищий рівень довготермінової орієнтації ніж поляки

Українці більш ніж поляки, схильні до:

- повільного та систематичного шляху до досягнення цілей (важливі досягнення, які відбудуться за кілька років),
- переконання про те, що мами мають опікуватися дітьми (не обов'язково дитсадки),
- заощадження та інвестування (наприклад, в нерухомість),
- прагматичного, а не нормативного відношення до минулого - його розуміння залежить від ситуації, контексту та часу.

Даний вимір культури описує оцінку минулого, теперішнього та майбутнього. Особи з короткотерміною орієнтацією більше зосереджуються на минулому і теперішньому. Багато зусиль присвячують на те, щоб її зрозуміти і відшукати правду. Натомість, особи з довготерміною орієнтацією більше орієнтуються на майбутнє і вважають, що відповідь на питання "як і чому" часто залежить від контексту.

II ОСОБИСТА СФЕРА

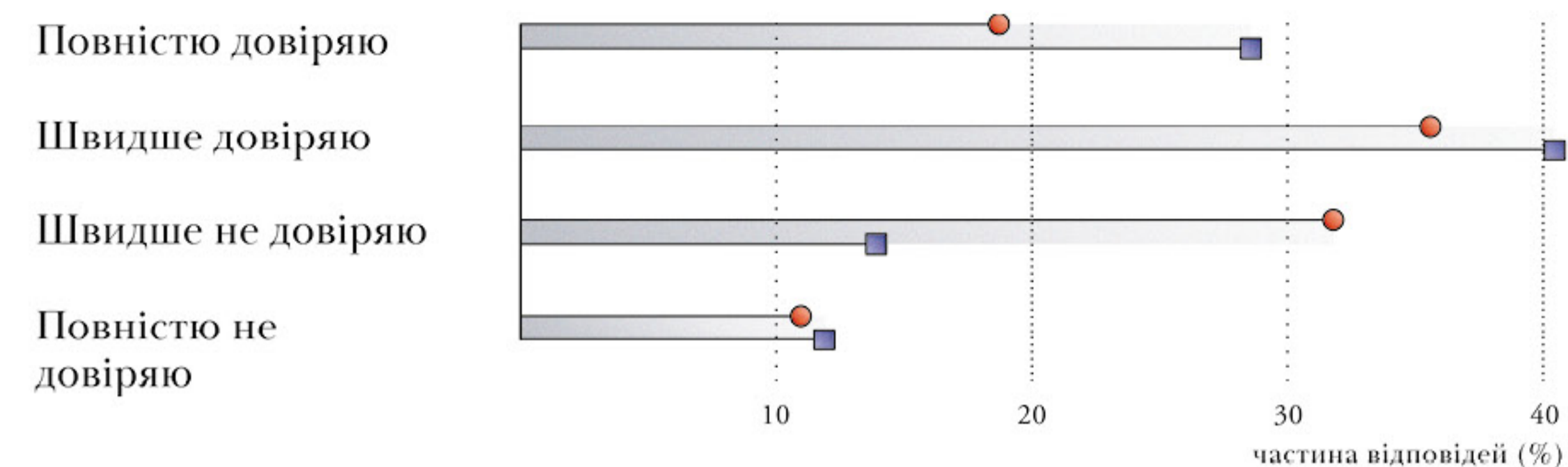
РЕЛІГІЙНІ ЦІННОСТІ

В СТОРОНУ ПЕРМІСІВІЗМУ

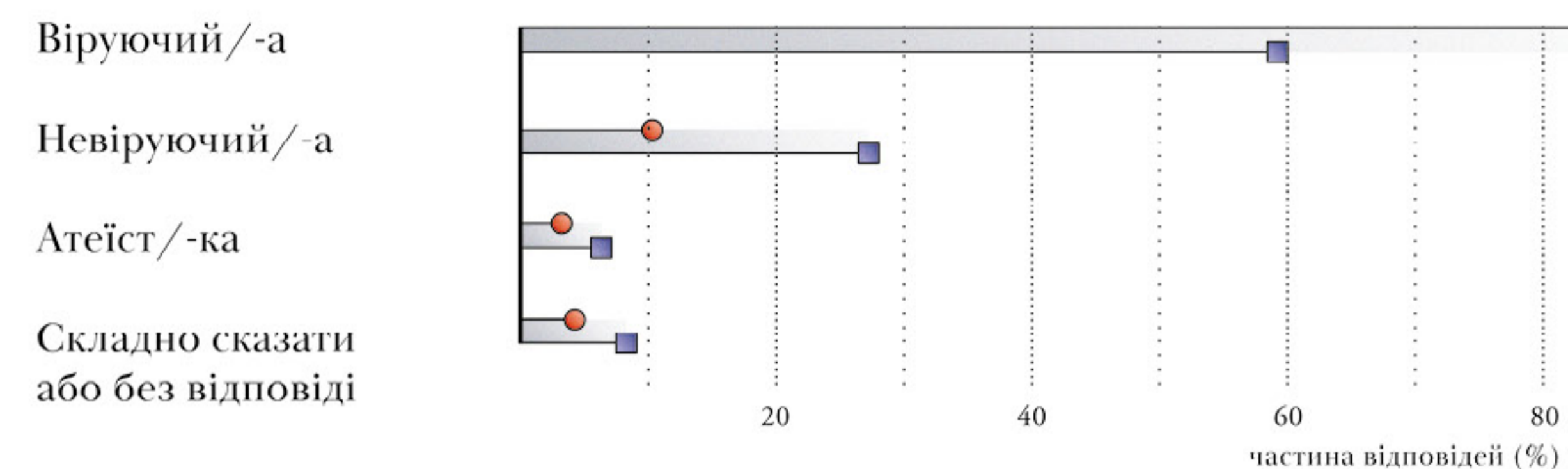
- Бог у житті українців менш важливий ніж в житті поляків,
- участь українців у богослужіннях має ритуальний характер, здебільшого відбувається при більших релігійних святах. Натомість, поляки беруть участь у богослужіннях щотижня,
- Українці рідше, ніж поляки (однак теж більшість населення) декларують себе як віруючі.

Однією зі сфер, в якій ми можемо спостерігати різницю між поляками і українцями, є їх релігійність. Бог важливий як у житті поляків, так українців, однак набагато менше у останніх. Поляки частіше ніж українці (рис. X) декларують себе як віруючі. Наслідком різного рівня релігійності є більший пермісивізм українців. Це означає, що польські східні сусіди менш ригористичні в оцінці дотримання визначених релігією наказів, заборон та поведінки, яка з них виникає. Частіше та легше виправдовують відступи від норм і більш ритуально підходять до своєї віри, наприклад: поляки частіше (щотижня), ніж українці (в зв'язку із святами) відвідують богослужіння. Релігійна сфера має в їх щоденному житті менше значення, ніж у житті поляків, тому норми, які виходять із вчення католицької церкви або посередньо з впливу католицької церкви на щоденне життя у Польщі (хоча поляки декларують себе як найбільші критики католицької церкви) можуть бути для них незрозумілі або неприйнятні.

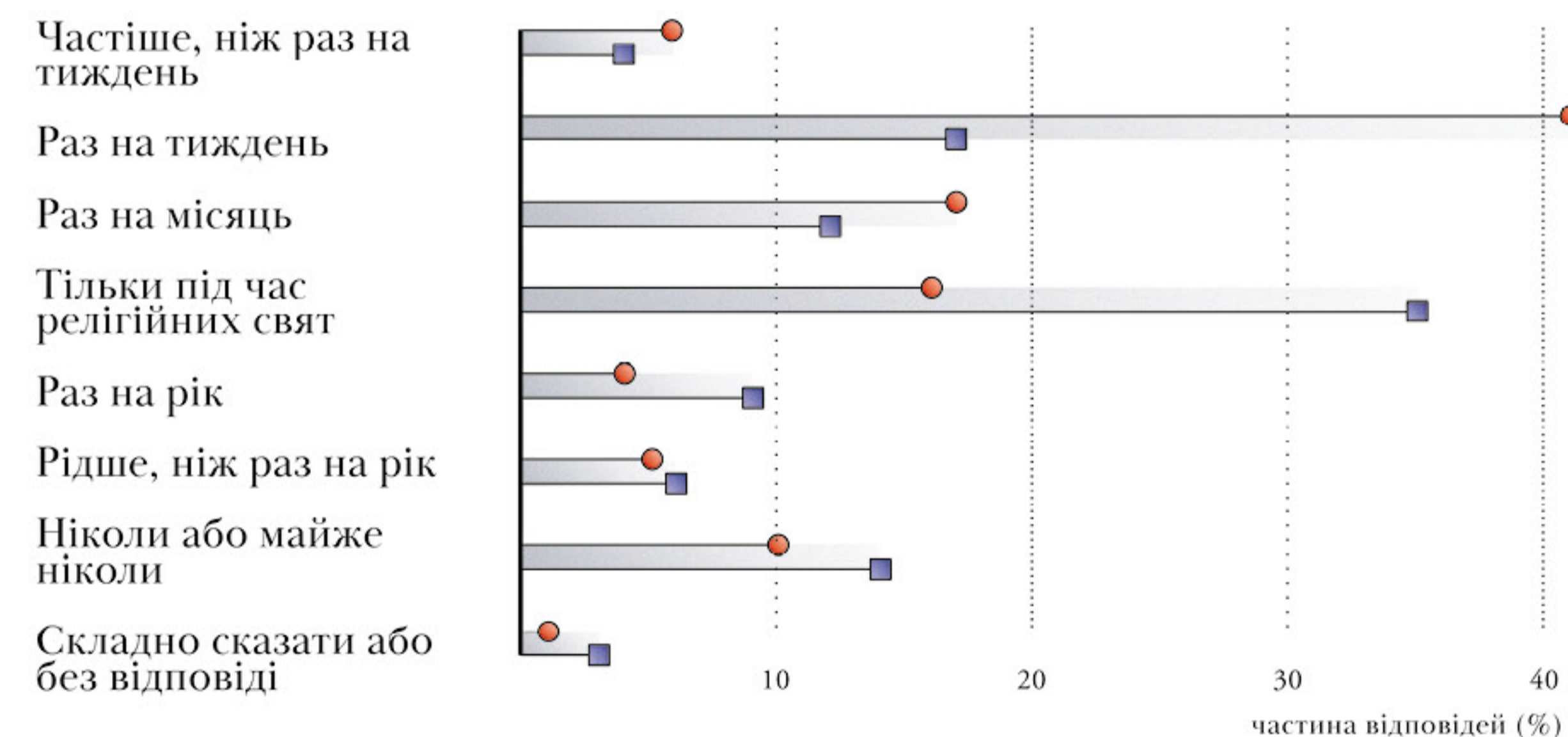
РІВЕНЬ ДОВІРИ ДО РЕЛІГІЙНИХ ІНСТИТУЦІЙ

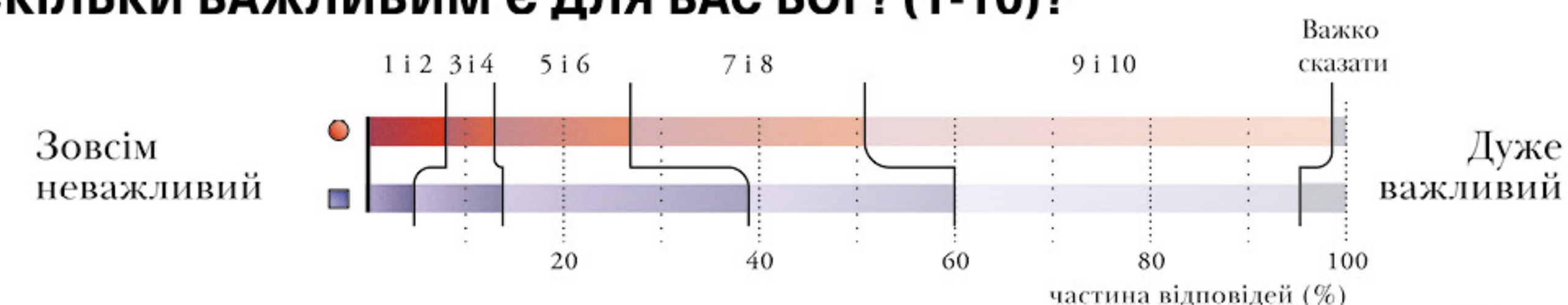
В КОНТЕКСТІ ВІРИ ВИ ОКРЕСЛЮЄТЕ СЕБЕ ЯК:

НЕ ВРАХОВУЮЧИ ШЛЮБІВ, ПОХОРОНІВ І ХРЕЩЕНЬ, ЯК ЧАСТО ВИ БЕРЕТЕ УЧАСТЬ В БОГОСЛУЖІННЯХ?

НАСКІЛЬКИ ВАЖЛИВИМ Є ДЛЯ ВАС БОГ? (1-10)

ОСОБИСТА МОРАЛЬНІСТЬ

В СТОРОНУ ПЕРМІСІВІЗМУ

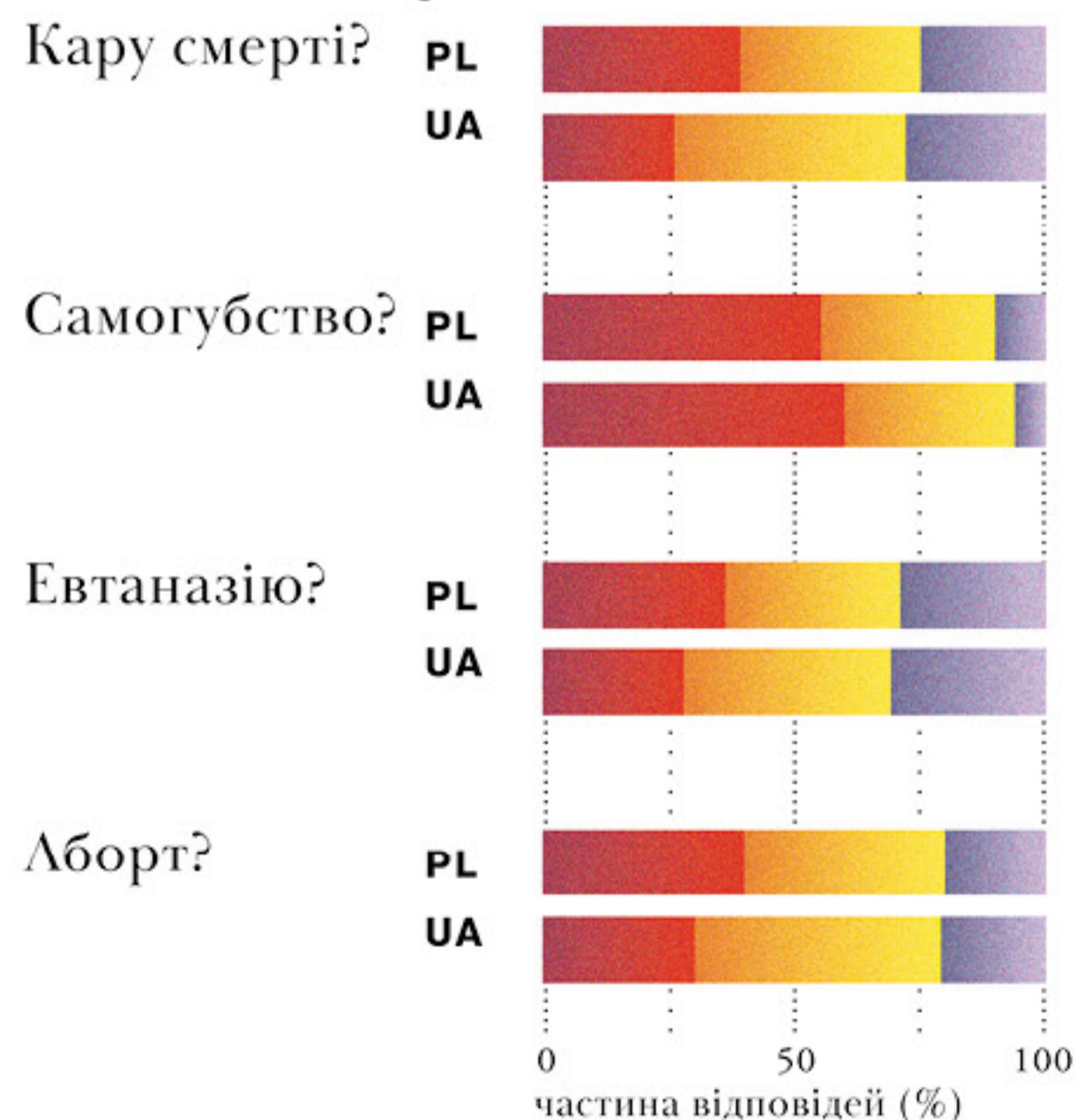
- Українці менш суворо, ніж поляки, ставляться до цінності життя (вони більш схильні визнавати кару смерті, евтаназію і аборт)
- Українці менш суворо, ніж поляки, ставляться до розлучення та сексуальності (вони більш схильні визнавати секс-працю та нерегулярні статеві зв'язки)

З релігійною сферою можна пов'язати систему норм і цінностей. В українському суспільстві прийняття явищ, які в польському дискурсі часто пов'язані з охороною життя, виглядає інакше, ніж у Польщі. Так українці частіше за поляків схвалюють смертельну кару, аборт та евтаназію. Серед порівнюваних явищ лише самогубства трохи більш прийнятні для поляків, хоча для обох спільнот вони є найменш прийнятні (рис. X). Обмеження в доступі до абортів у Польщі часто є несподіванкою для українок. Різниці в системах цінностей вимірюють трохи іншими звичаями, що може дивувати або розчаровувати обидві сторони.

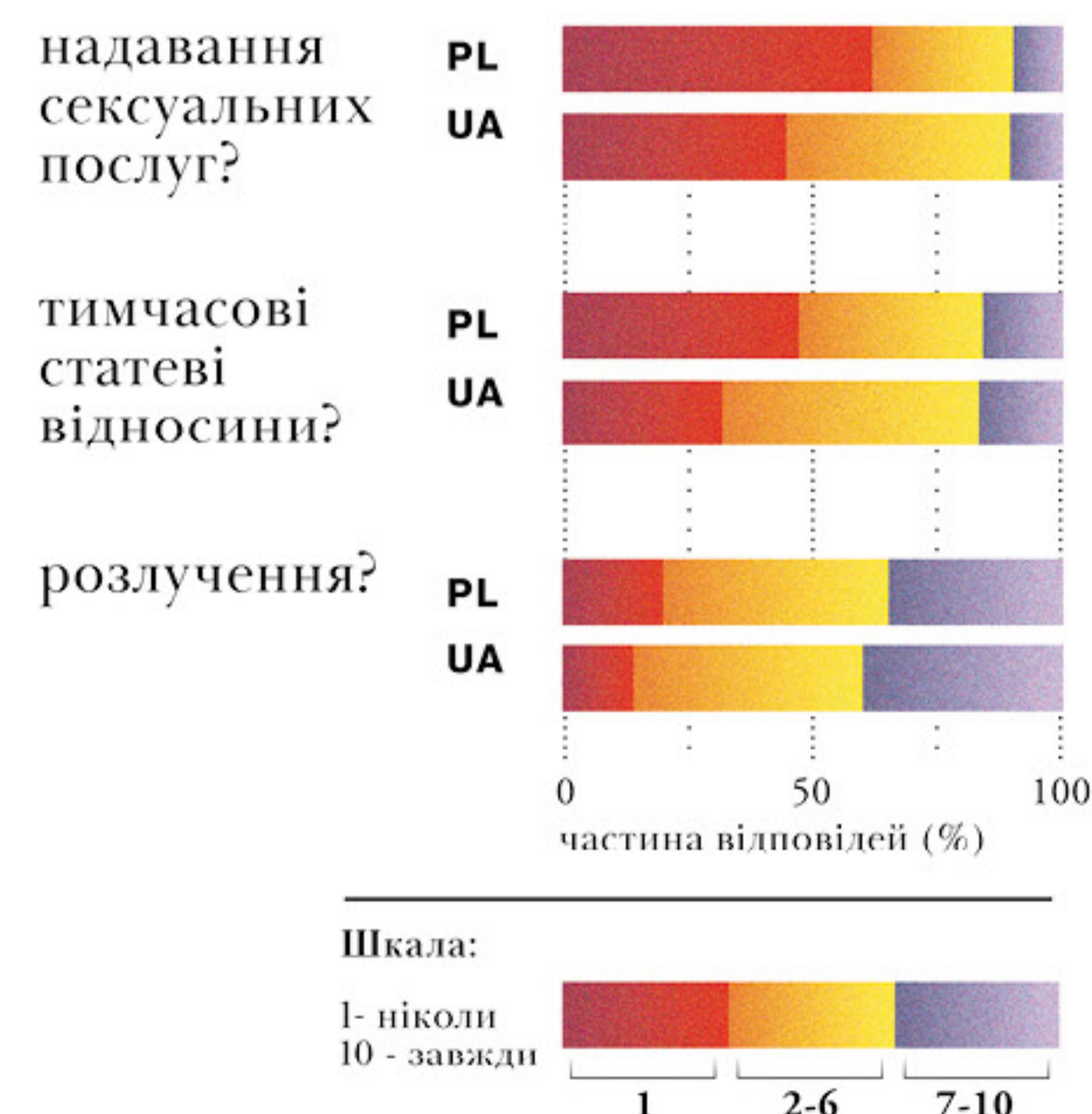
МОРАЛЬНІ ЦІННОСТІ

ОХОРОНА ЖИТТЯ

Чи можна виправдати:

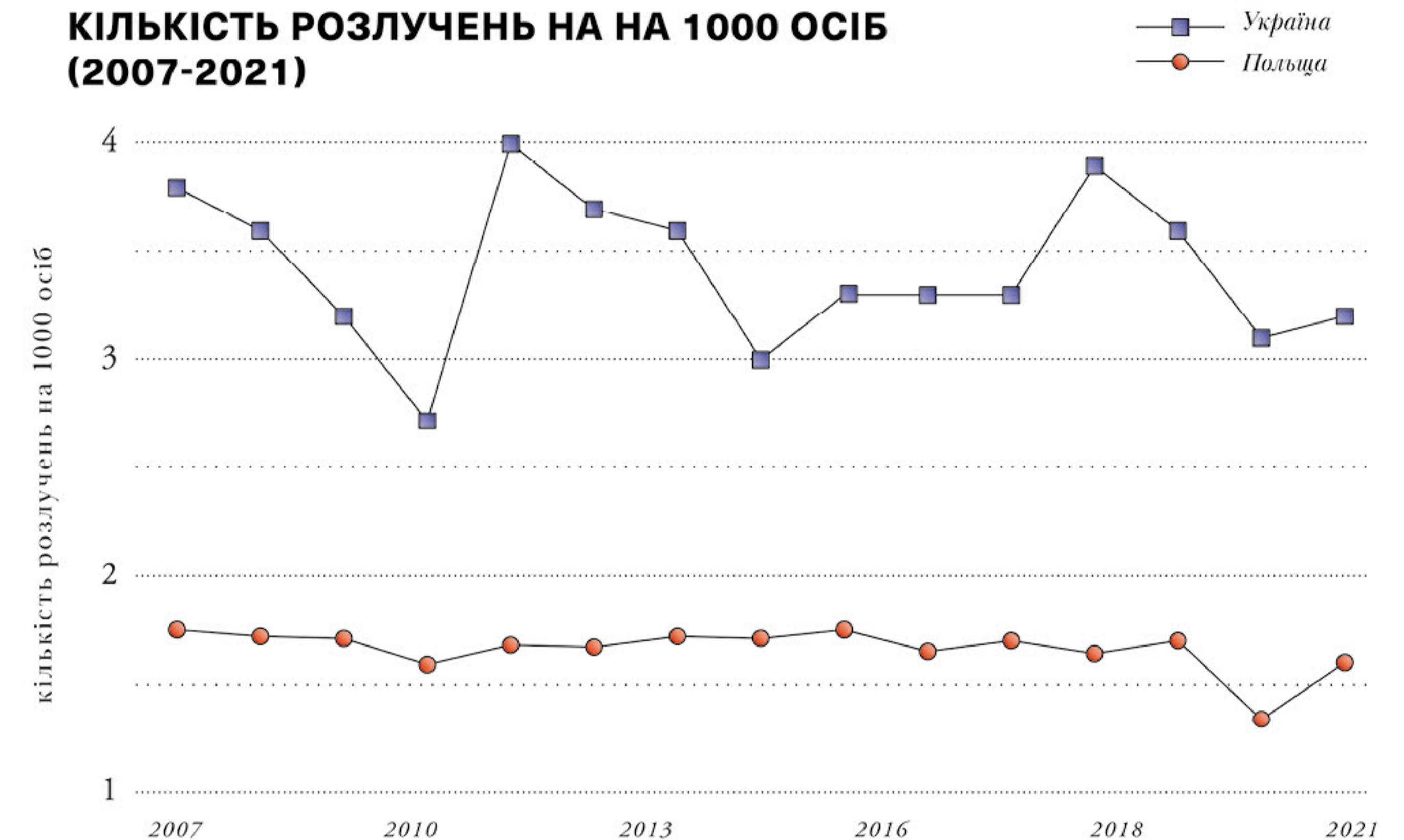

РОДИНА І СЕКСУАЛЬНІСТЬ

Різницю також можна помітити в сфері звичаїв пов'язаних з широко окресленою сексуальністю людини. Поляки менш схильні схвалювати секс-роботу, нерегулярні статеві відносини та розлучення. Ідентифіковані в дослідженнях переконання знаходять віддзеркалення в вищому показнику розлучень в Україні, ніж у Польщі

КІЛЬКІСТЬ РОЗЛУЧЕНЬ НА НА 1000 ОСІБ (2007-2021)

Джерело: власне опрацювання на підставі даних Центрального статистичного офіса Польщі (GUS) та Держстату України

Менший моральний ригоризм українців може вплинути на те, що вони краще почуватимуться в менш консервативних спільнотах великих польських міст в порівнянні до інших частин країни. Відносячись до перспективи цілої країни, цитуючи Кічінського (2005), можна стверджувати, що поляки продовжують вписуватися в “русло католицької моральності”, а українці - в “русло ліберальної моральності”. Пермісивізм українців у приватній сфері, що обіймає релігійність, родину, а також сексуальність (які в польському контексті сильно пов'язані) показує, що на цьому полі можуть траплятися непорозуміння. Явищем присутнім в правовій і культурній системі України є сурогатне материнство, що серед більш культурно консервативних поляків може викликати подив або протест.

III ПУБЛІЧНА СФЕРА

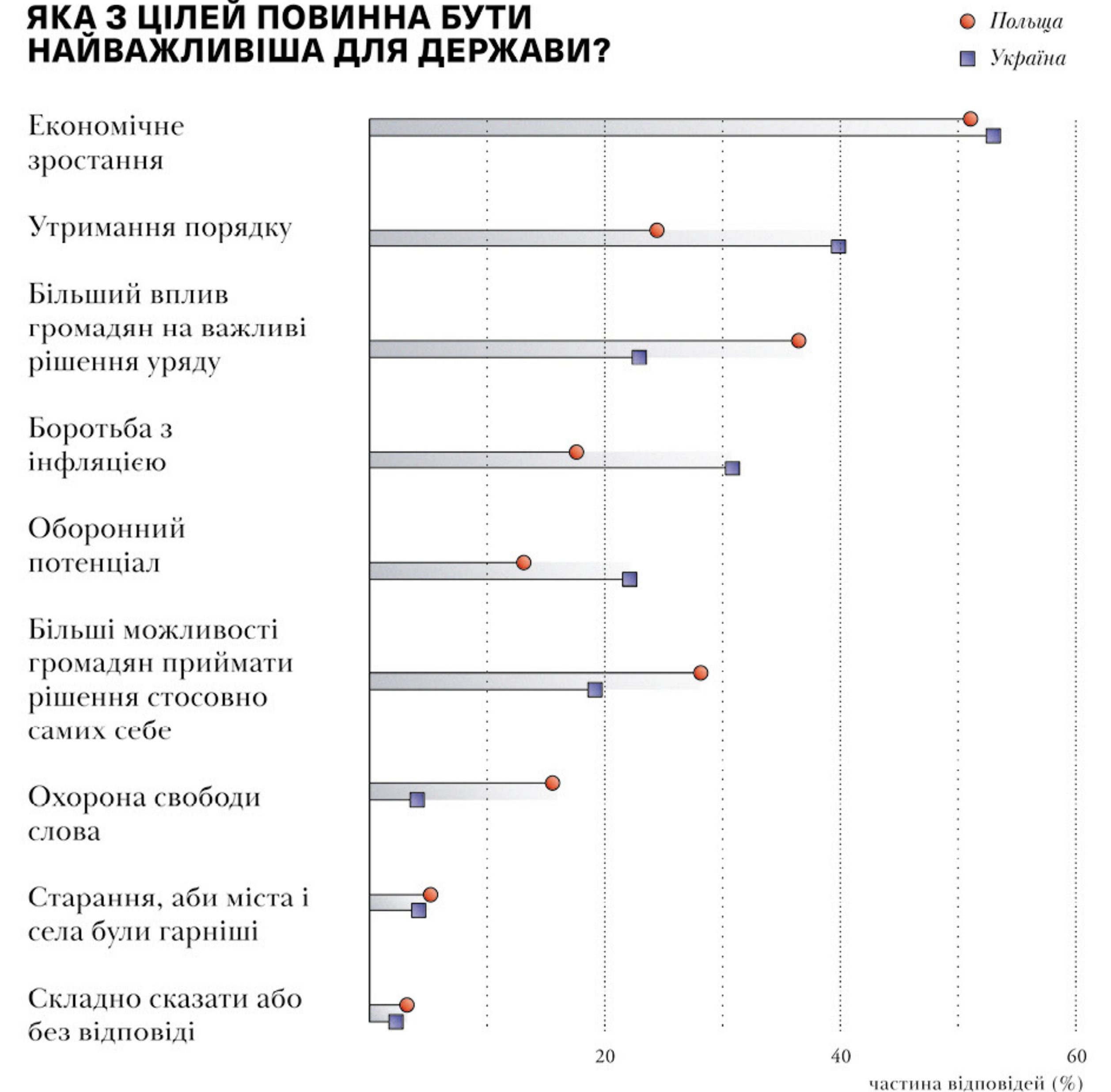
Культурні відмінності також помітні в публічній сфері, що відноситься до переконань і досвіду в сфері функціонування держави та ролі, яку вона повинна виконувати відносно своїх громадян, але також ставлення громадян до прав, які регулюють функціонування держави і політично сформованої спільноти.

ЦІННОСТІ ПОВ'ЯЗАНІ З ПОЧУТТЯМ ЕКОНОМІЧНОЇ І ФІЗИЧНОЇ БЕЗПЕКИ МАТЕРІАЛІСТИЧНА ОРІЄНТАЦІЯ

- для українців оборонний потенціал держави, утримання порядку і боротьба з інфляцією важливіші ніж для поляків,
- Українці частіше ніж поляки формулюють економічні очікування відносно демократії (охорона державою рівних доходів; оподаткування заможних з метою підтримки бідних; публічна допомога для безробітних),
- Українці частіше за поляків вважають, що держава повинна забезпечувати економічні потреби своїх громадян (рівність доходів, більша відповідальність держави за запевнення добробуту, більша частка державної власності).

Українці частіше ніж поляки очікують від держави забезпечення фізичної та матеріальної безпеки. Найважливішим для них є дотримання порядку, а боротьба з інфляцією та оборонний потенціал держави - це очікування сформульовані майже вдвічі частіше українцями, ніж поляками. Українці набагато рідше ніж поляки звертають увагу на питання пов'язані з правами громадян, що свідчать про їх роль в прийнятті рішень, що стосуються справ політичної спільноти, до якої вони належать: на більший вплив громадян на важливі рішення уряду, збільшення можливості громадян приймати рішення за себе і охорона свободи слова.

ЯКА З ЦІЛЕЙ ПОВИННА БУТИ НАЙВАЖЛИВІША ДЛЯ ДЕРЖАВИ?

Вага матеріальної безпеки для Українців помітна також у сфері економічних очікувань від демократії як системи, та від управлінців. Українці частіше ніж поляки вважають, що в демократії важлива охорона державою рівних доходів громадян, оподаткування заможних з метою підтримки бідних та публічна допомога безробітним (рис. X) - тому вони виступають за егалітаризм і "демократію рівних умов життя" (Жулковський 2006).

ЧИ НАСТУПНІ ПУНКТИ Є НА ВАШУ ДУМКУ ВАЖЛИВИМИ РИСАМИ ДЕМОКРАТІЇ?

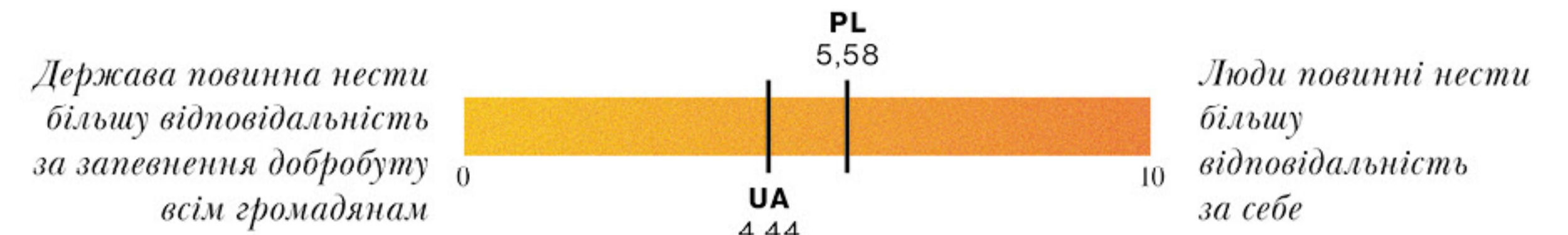

Очікування забезпечення громадян зі сторони держави проявляється також у деклараціях економічних потреб, які держава повинна заспокоювати. Для українців ближчою є думка про обов'язкове збільшення державою відповідальності за забезпечення добробуту для всіх громадян та про збільшення частки державної власності в структурі економіки. Рідше надають перевагу правилам, що керують вільним ринком. Для них ближчим є погляд, що конкуренція - це негативне явище, що можна пов'язати з їх приналежністю до більш колективістичної, ніж польська, культури. Вони також частіше вважають, що доходи повинні бути рівні, а не виникати з "індивідуальних заслуг". Можна стверджувати, що неолібералізм не підтримується в Україні так, як у Польщі. Тут варто зазначити, що погляди на тему окремих сфер політики не завжди співграють з виборчою поведінкою чи законодавством. Так само виглядає ситуація Польщі та України. Результати виборів і політичні рішення - це наслідок багатьох чинників, а система цінностей виборців - лише один з них.

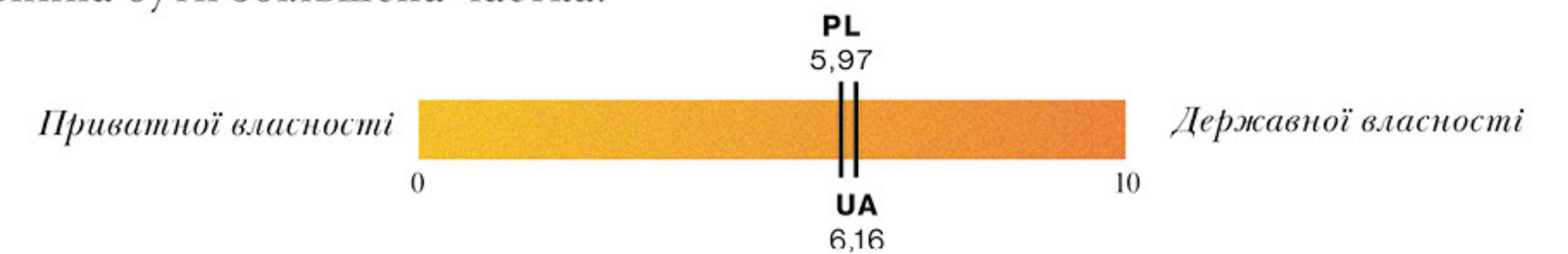
Вище представлені висновки показують, що українці прив'язують більшу увагу передусім до економічної безпеки, і в результаті орієнтуються на пов'язані з цим цінності. З економічною безпекою в'яжеться оцінка рівня життя і матеріального стандарту (і пов'язаної з цим соціальної позиції), а також потреба його охорони. Про це свідчать хоча б декларації українців у сфері власних доходів - високі доходи вони декларували вдвічі рідше за поляків. Треба також пам'ятати про об'єктивну і значну різницю між доходами і купівельною спроможністю у Польщі та Україні.

ЕКОНОМІЧНІ ПОГЛЯДИ

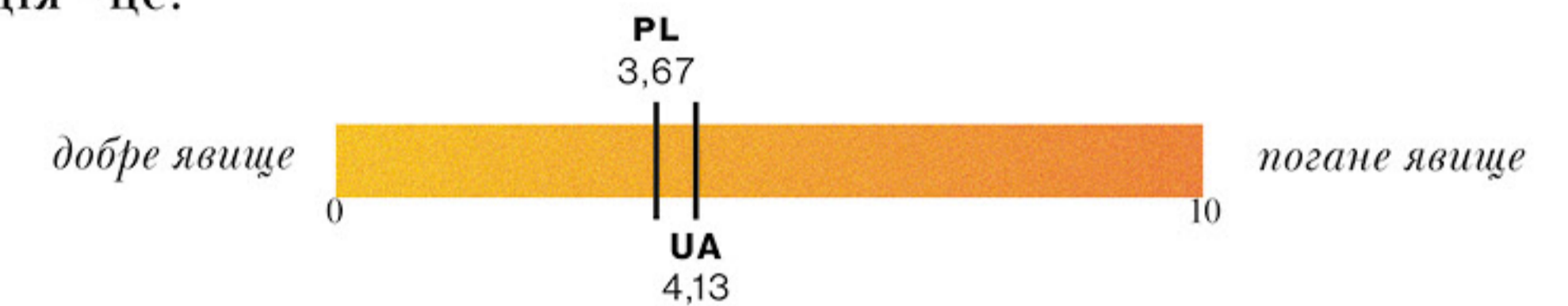
Думки на тему держави загального добробуту:

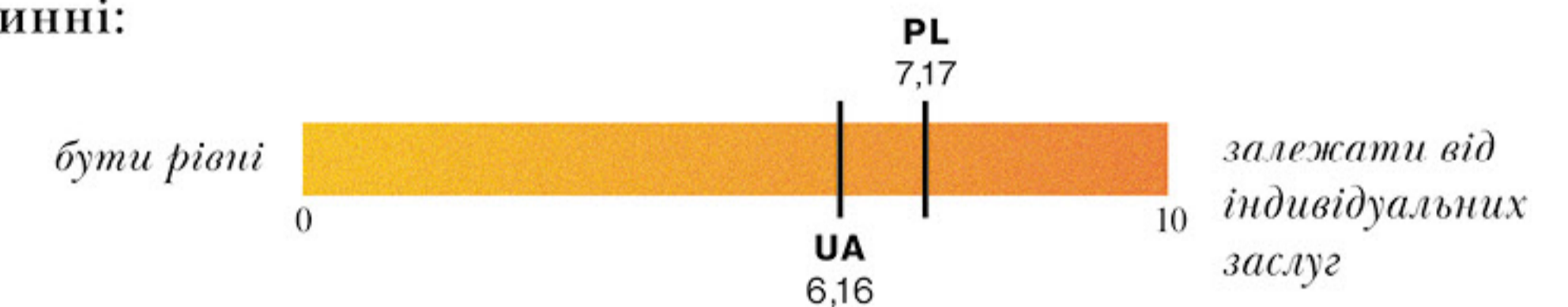
Повинна бути збільшена частка:

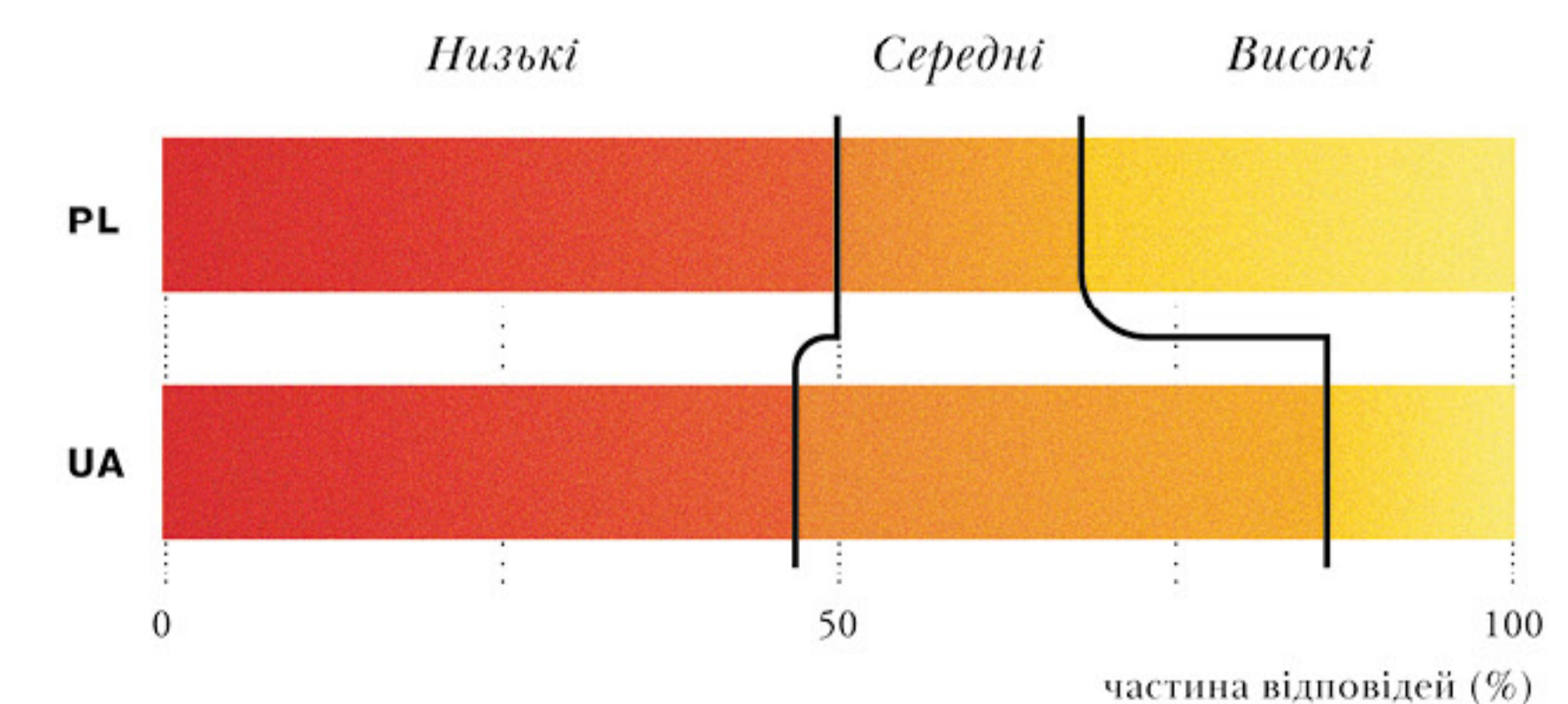
Конкуренція - це:

Доходи повинні:

ОЦІНКА РІВНЯ ДОХОДІВ

Можна припустити, що у стосунку до економічно-соціальних цінностей, українці частіше керуються егалітарно-опікунською, а не ринковою логікою (пор. Жулковський 2006) - друга більш поширена серед поляків. У більшому ступені, ніж поляки - українці цінують таке бачення економічного порядку, який пов'язаний з солідарною, а не ліберальною державою. Для такого бачення характеристичні вимоги сформовані в стосунку до держави, очікування від неї виконання опікунчої ролі, небажання визнавати індивідуальну відповідальність за власну долю (пор. Жулковський 2006). Влада сприймається ними як гарантія безпеки - заспокоєння життєвих потреб і в певній мірі взяття відповідальності за долю громадян. У результаті, вони не будуть схильні брати "справи в свої руки", брати участь в ринковій конкуренції, у котрій важливі індивідуальні, а не колективні досягнення.

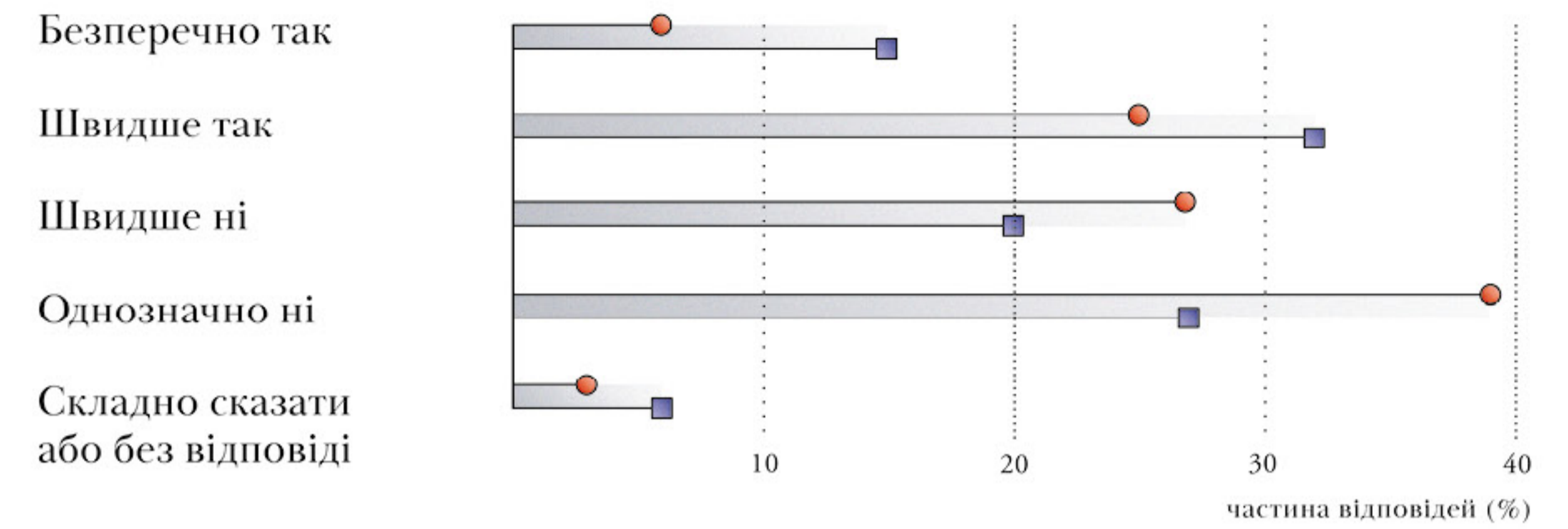
Українці частіше ніж поляки погоджуються з тим, що держава повинна мати право до дій, що сприяють піднесенню безпеки у публічному просторі, між іншим до:

- ведення відеомоніторингу в публічних місцях,
- доступу до електронної пошти та іншої інформації доступної онлайн,
- збору інформації про громадян держави без їх згоди.

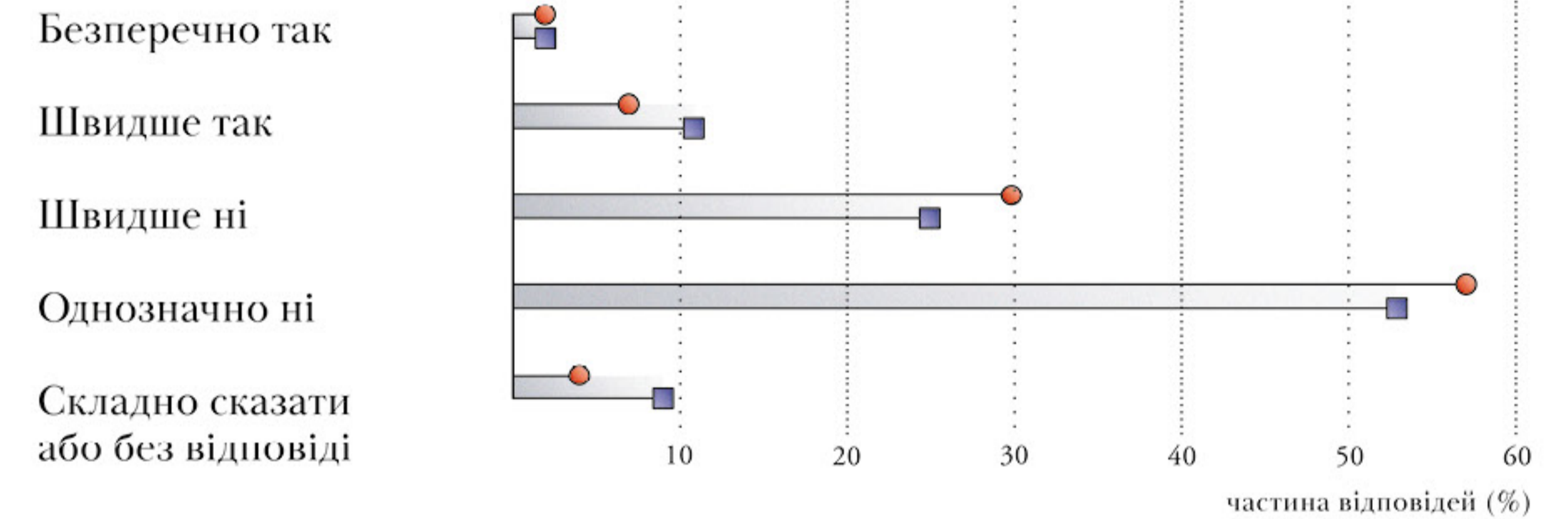
Забезпечення економічної безпеки - не єдине завдання, виконання якого українці очікують від держави. Також, важливим для них є почуття фізичної безпеки у публічному просторі, навіть за рахунок втручання в їх приватний простір. Українці частіше ніж поляки, погоджуються, що держава повинна мати право вести відеомоніторинг у публічних місцях, збору інформації про жителів країни без їх свідомості та доступу до електронних повідомлень та іншої інформації доступної онлайн.

ЧИ ДЕРЖАВА ПОВИННА МАТИ ПРАВО ПРОВОДИТИ ВІДЕО-МОНІТОРІНГ В ПУБЛІЧНИХ МІСЦЯХ?

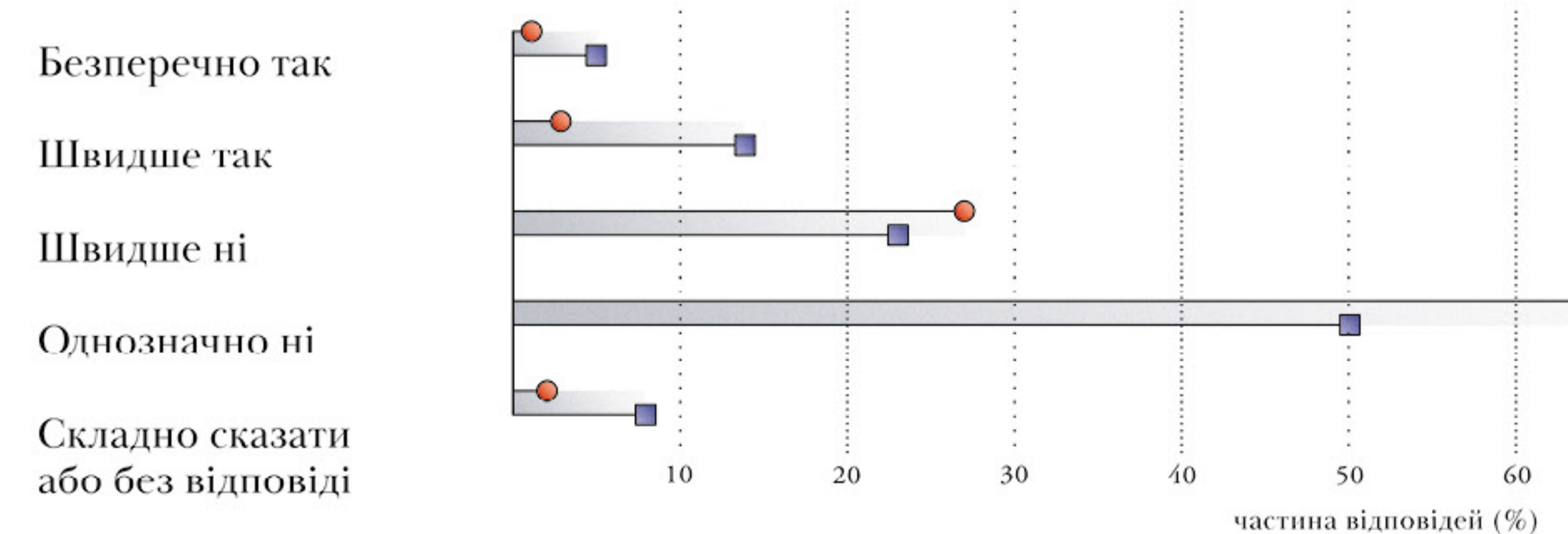
● Польща
■ Україна

ЧИ ДЕРЖАВА ПОВИННА МАТИ ДОСТУП ДО ЕЛЕКТРОННОЇ ПОШТИ І ІНШОЇ ІНФОРМАЦІЇ, ЩО ДОСТУПНА ОНЛАЙН?

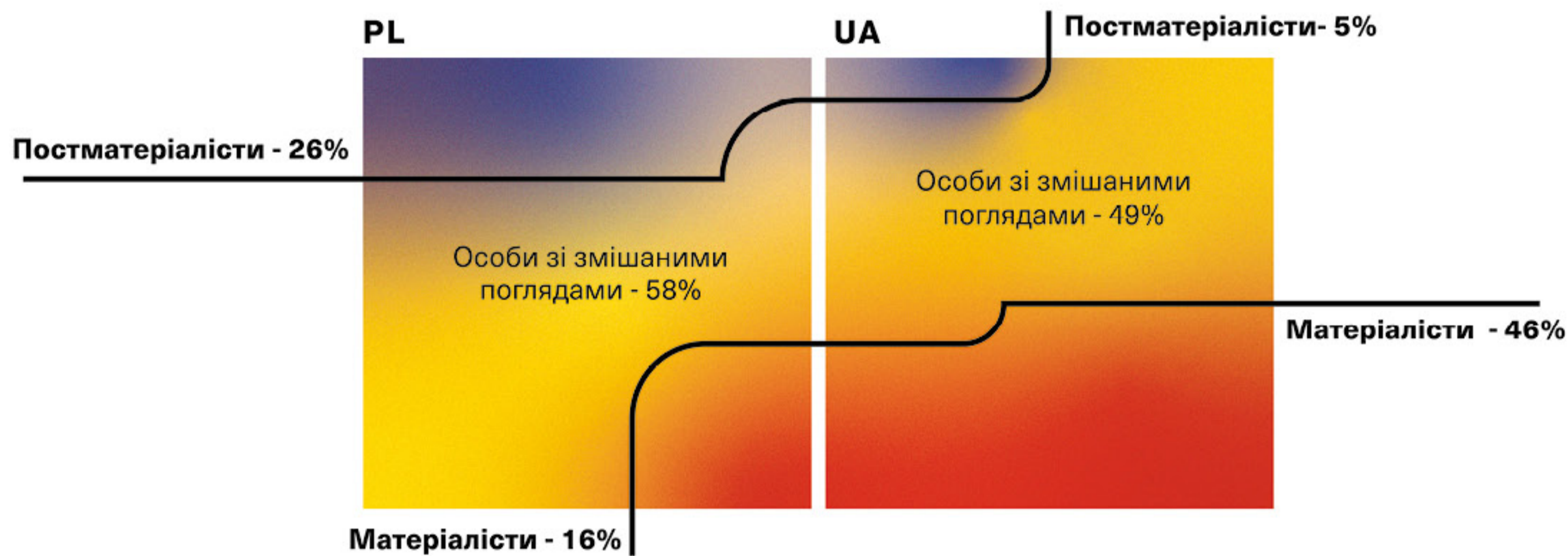

ЧИ ДЕРЖАВА ПОВИННА МАТИ ПРАВО НА ЗБІР ІНФОРМАЦІЇ ПРО МЕШКАНЦІВ КРАЇНИ БЕЗ ЇХ СВІДОМОСТІ?

Оцінюючи відповіді українців та поляків про роль держави можна відокремити конкретні цінності та пов'язані з ними цілі. На базі того, чи вони пов'язані з забезпеченням громадян почуттям економічної та фізичної безпеки (тобто з матеріалістичними цінностями, що дозволяють заспокоїти базові життєві потреби) або із створенням для громадян можливості самовираження, досягнення успіху, індивідуального розвитку у різних сферах життя. Отже, з постматеріалістичними цінностями (направленими на реалізацію потреб вищого рівня) варто визнати, що серед українців частина осіб зорієнтованих на матеріальних цінностях є понад вдвічі вища, ніж серед поляків, а частина осіб, для котрих постматеріалістичні цінності важливі - у п'ять разів нижча³

ІНДЕКС ПОСТМАТЕРІАЛІЗМУ (2020)

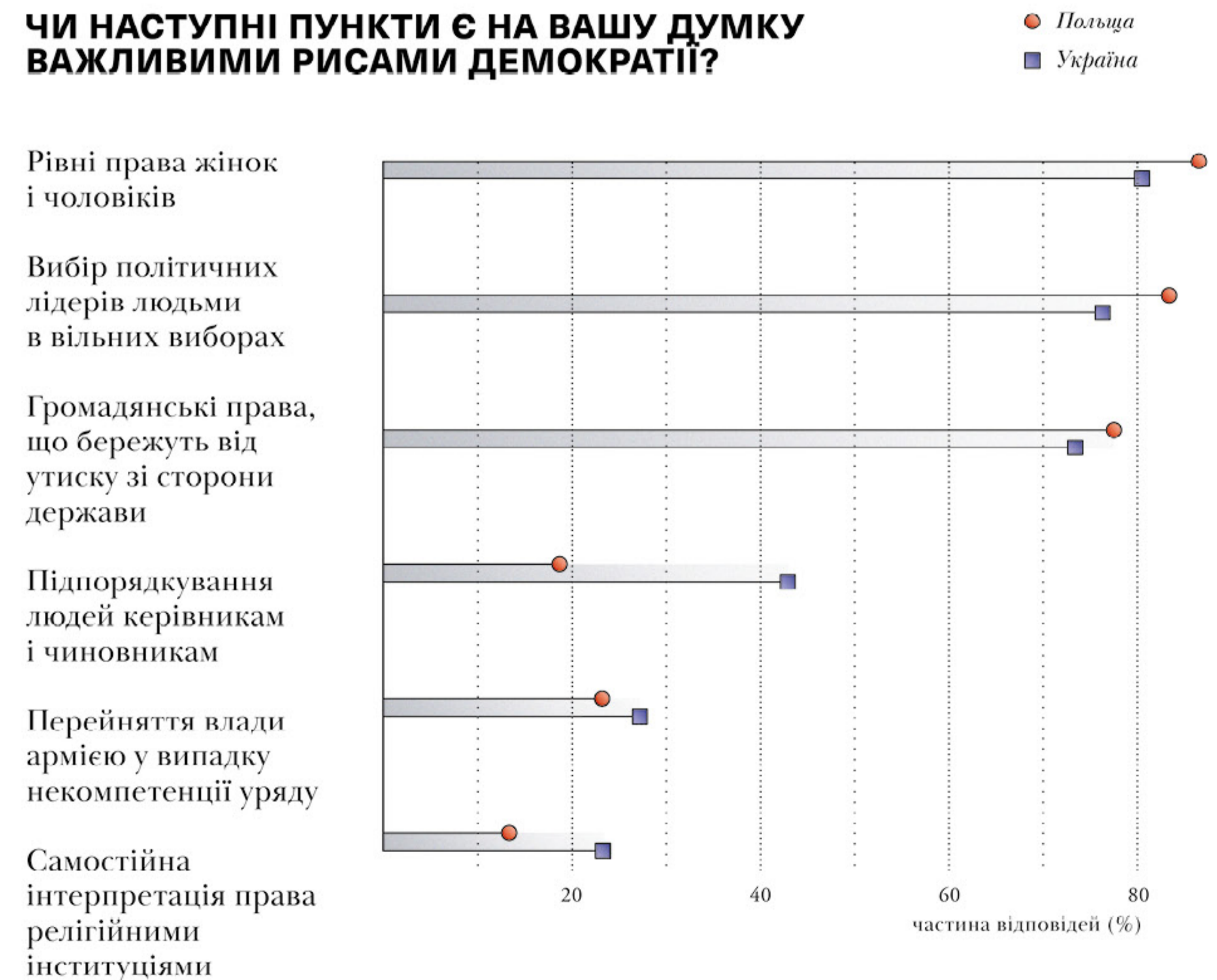
Українці частіше ніж Поляки вважають, що важливою рисою демократії є:

- підпорядкування керівникам і начальникам;
- самостійна інтерпретація права релігійними інституціями;
- перейняття влади армією у випадку некомпетентності уряду.

³ Таке визначення матеріалізму суттєво відрізняється від значення цього слова у повсякденній мові. Тому, використовуючи цей термін, необхідно звертати особливу увагу на те, яке значення слід застосовувати в конкретному випадку.

Матеріалістичні і постматеріалістичні цінності перекладаються на ставлення до політики. Від вищого рівня заспокоєння базових потреб можна очікувати більшої підтримки демократичних рішень (Семенська 2004). Виражена необхідність забезпечення почуття безпеки серед громадян України “перекладається” на їх бачення демократії, на засади устрою та громадянські права. Значно частіше, ніж поляки, українці визнають, що важливою рисою демократії є підпорядкування керівникам та управлінцям. Вони також більш схильні до прийняття військового режиму - в ситуації некомпетентного уряду, армія може перейняти владу. Виразна дистанція до влади пояснює також більшу згоду на самостійну інтерпретацію права релігійними інституціями.

ЧИ НАСТУПНІ ПУНКТИ Є НА ВАШУ ДУМКУ ВАЖЛИВИМИ РИСАМИ ДЕМОКРАТІЇ?

ГРОМАДСЬКА МОРАЛЬНІСТЬ

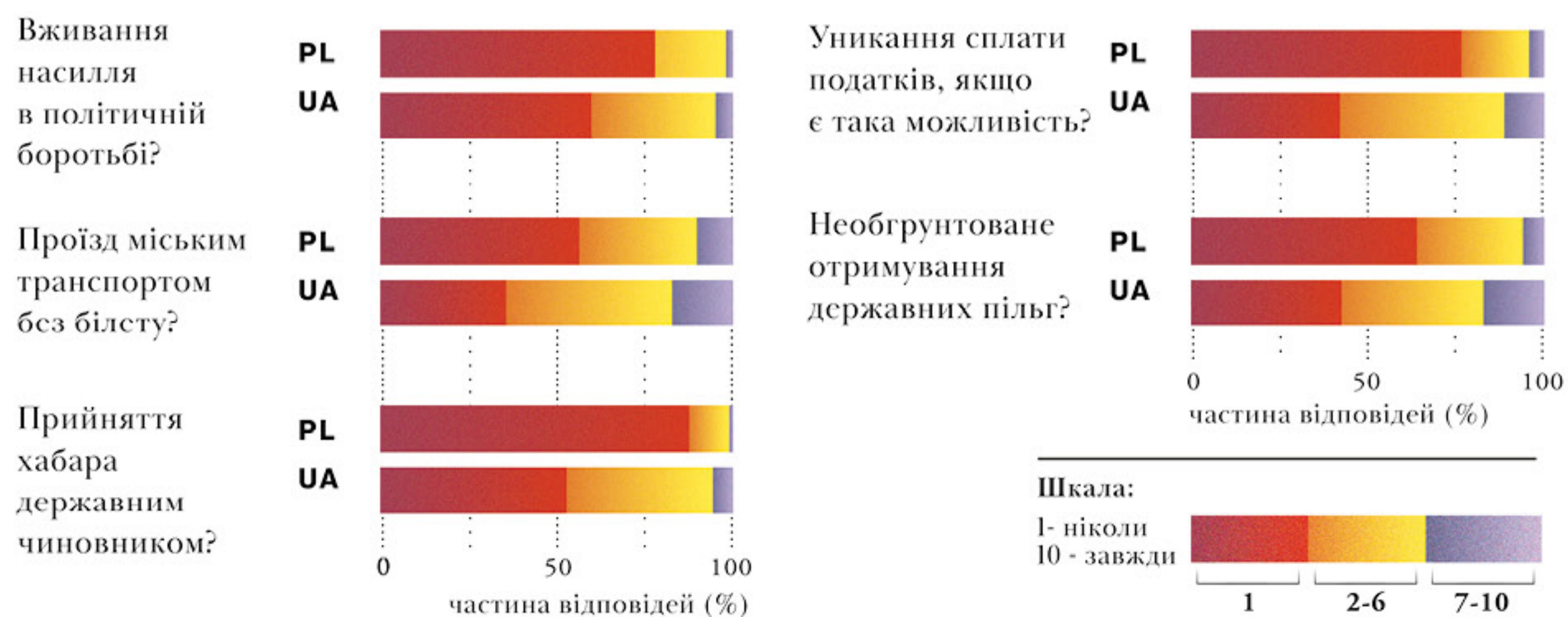
В СТОРОНУ ПЕРМІСІВІЗМУ

- Українці частіше ніж поляки декларують можливість виправдання правопорушень, що посягають на правила пов'язані з громадською сферою (проїзд без білету громадським транспортом, хабарництво, несплата податків, безпідставне отримання пільг тощо);
- Українці частіше ніж поляки зазначають, що корупція - це велика проблема в їх країні

Дистанція влади, визнання необхідності або правомірності підпорядкування себе до неї, не перекладається на особливий ригоризм у сфері дотримання законів, що регулюють відносини між громадянином і державою. Українці більш ніж поляки схильні виправдовувати правопорушення проти правил пов'язаних з громадською сферою, тобто проти держави і права. Рідше, вони заявляють, що ніколи не можна виправдовувати прийняття хабара державним чиновником, несплати податків, якщо є така можливість, застосування насилля в політичній боротьбі, а також безпідставного отримання публічних пільг та проїзду міським транспортом без білету (рис. X). Більший ригоризм в Польщі відіграється у сфері громадської моральності - це результат політичної соціалізації, визнання норм, що служать охороні загального блага і інтересів спільноти. Це результат - як писала Ясінська-Каня (2007) - соціалізації моральної свідомості.

МОРАЛЬНІ ЦІННОСТІ ДЕРЖАВА І ПРАВО

Чи можна виправдати:

З питанням публічної моральності пов'язана проблема корупції. Українці частіше зазначають, що корупція - це велика проблема в їх країні (44% по відношенню до 24%). Неформальні потоки товарів та грошей в різних сферах публічного життя (політика, судова система, служба здоров'я, силові структури) мають свої джерела в відсутності довіри до політичних інституцій - низькій оцінці легітимності їх функціонування, безрезультативності дій у сфері заспокоєння соціальних потреб). Корупцію, як "обтяжливу норму" (Щепанський 2006), супроводжує переконання: "Доброчесність і моральність обмежується найближчими людьми" - цей "аморальний фамілізм" означає: "максималізує тимчасові переваги своєї родини, допускаючи, що всі чинять так само" (Банфілд, за: Новаковський 1996).

БІЛЬШІСТЬ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ВВАЖАЮТЬ КОРУПЦІЮ ОДНІЄЮ З НАЙБІЛЬШИХ ПРОБЛЕМ (2017)

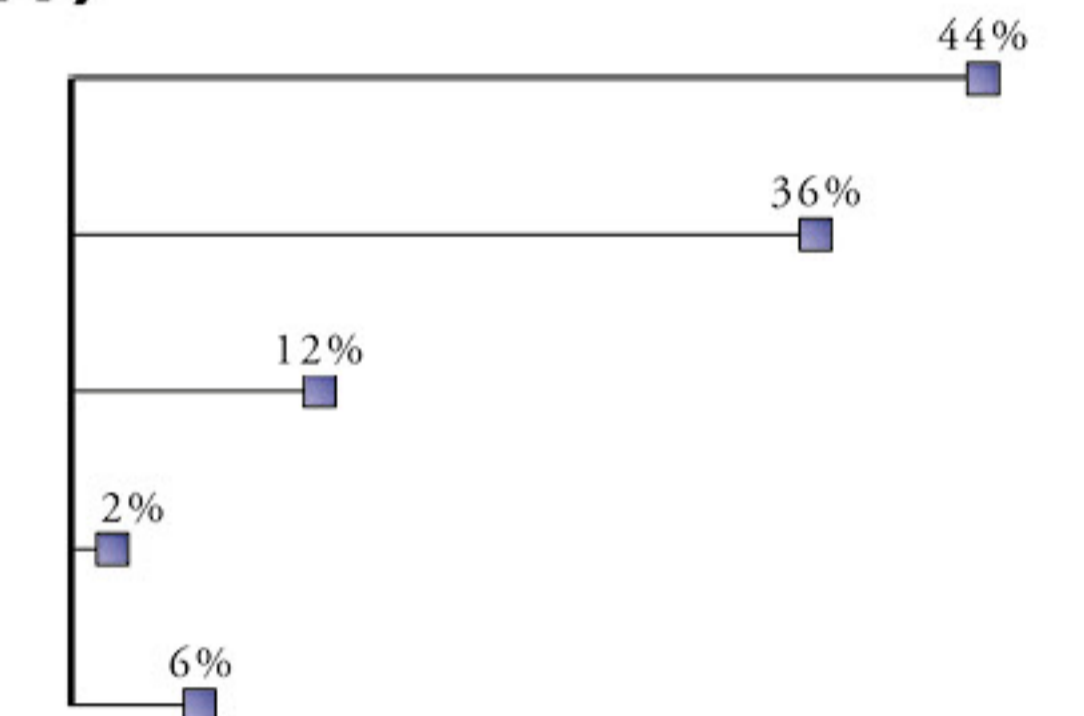
Корупція - це найбільш серйозна проблема в Україні

Корупція - це досить серйозна проблема, але є більше важливих проблем

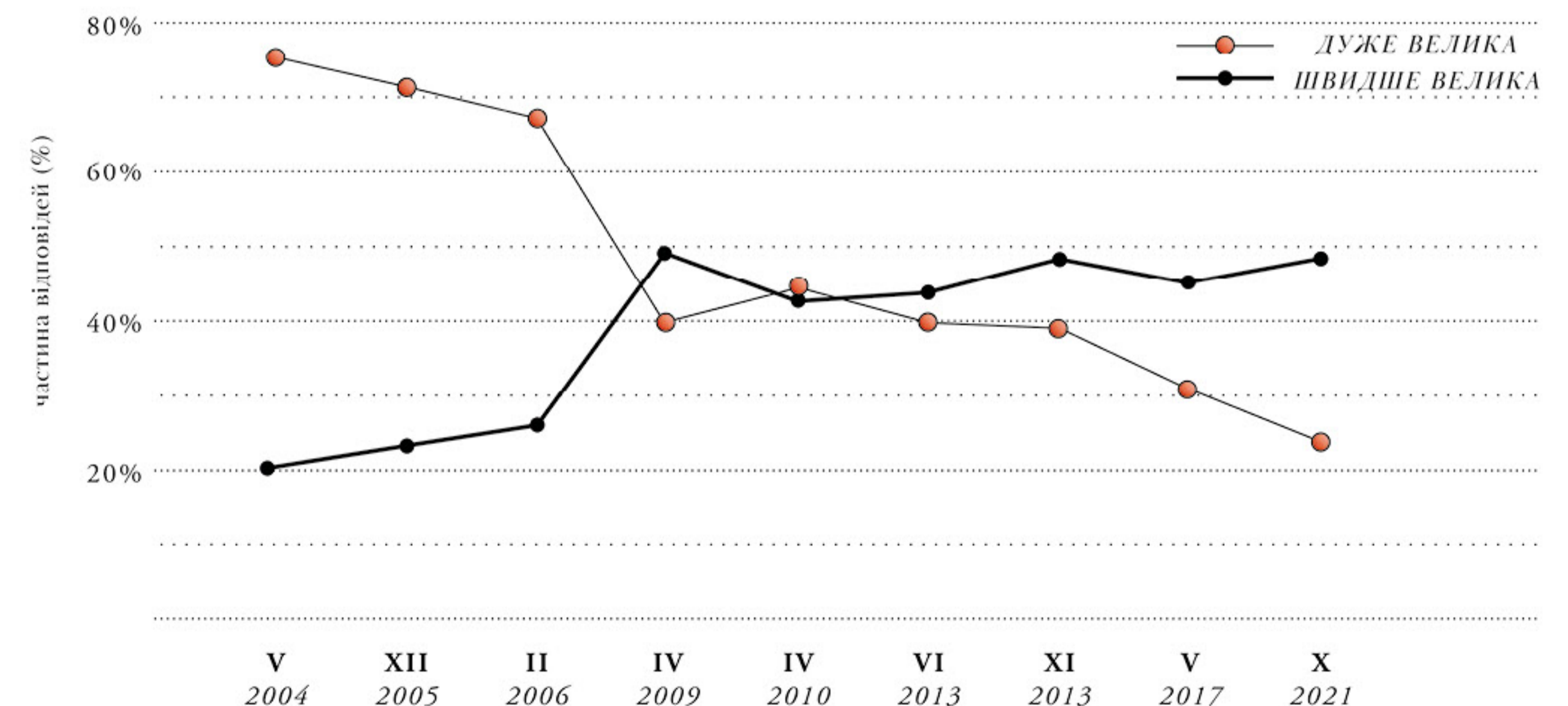
Проблема корупції існує, але вона не настільки серйозна

Проблема корупції перебільшена

Складно сказати

ВІДПОВІДІ НА ПИТАННЯ: ЯК ВИ ВВАЖАЄТЕ, ЧИ КОРУПЦІЯ В ПОЛЬЩІ - ЦЕ ВЕЛИКА І МАЛА ПРОБЛЕМА?

БІБЛІОГРАФІЯ

Жулковський, М. (Ziólkowski, M.) (2006), *Zmiany systemu wartości*, [в:] *Współczesne społeczeństwo polskie. Dynamika zmian*, ред. J. Wasilewski, Варшава: Scholar

Кічинський, К. (Kiciński, K.) (2005), *Świadomość moralna Polaków - główne tendencje*, [в:] *Kręgi integracji i rodzaje tożsamości: Polska, Europa, świat*, Варшава: Scholar

Маковський, Г. (Makowski, G.) (2021), *Korupcja w Polsce – ambiwalentne oceny opinii publicznej. Komentarz*, Варшава: Fundacja im. Stefana Batorego

Новаковський, К. (Nowakowski, K.) (1996), *Korupcja jako problem teoretyczny i społeczno-ekonomiczny*, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 58, 1996, z. 2, s. 77-94

Public opinion about everyday corruption: where, how and why?, Ilko Kucheriv Democratic Initiatives Foundation, dif.org.ua/en/article/public-opinion-about-everyday-corruption-where-how-and-why (доступ 16.01.2023)

Raport specjalny „Uchodźcy z Ukrainy w Polsce”, EWL 2022, ewl.com.pl/raport-specjalny-uchodzcy-z-ukrainy-w-polsce/ (доступ 16.01.2023)

Світове дослідження цінностей 2020 в Україні, ред: Kateryna Potapenko, Київ: Український Центр Європейської Політики 2020

Семенська, Р. (Siemińska, R.) (2004), *Od wartości postmaterialistycznych do materialistycznych – casus Polski*, [в:] *Zmiana czy stagnacja? – red. M. Marody*, Варшава

Хаерпфер, Ц., Инглегарт, Р., Морено, А., Велзел, Ц., Кізілова, К., Дієз-Медрано, Й., Лагос, М., Норріс, П., Понарін, Е. & Пуранен Б. (Haerpfer, C., Inglehart, R., Moreno, A., Welzel, C., Kizilova, K., Diez-Medrano, J., Lajos, M., Norris, P., Ponarin, E. & Puranen B.) (2022), *World Values Survey Wave 7 (2017-2022) Cross-National Data-Set. Version: 4.0.0*. World Values Survey Association.

DOI: doi.org/10.14281/18241.18

Хофстеде, Г. (Hofstede, G.) (2000), *Kultury i organizacje*, Варшава: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne

Шепанський, М. С. (Szczerpański, M. S.) (2006), *Ani Elizjum, ani Hades. Piętnastolecie polskiej transformacji w perspektywie socjologicznych teorii zmiany*, [в:] *Współczesne społeczeństwo polskie. Dynamika zmian*, ред. J. Wasilewski, Варшава: Scholar

Ясінська-Каня, А. (Jasińska-Kania, A.) (2007), *Przekształcenia moralności w Polsce i w Europie*, [в:] *Wymiary życia społecznego. Polska na przełomie XX i XXI wieku*, ред. M. Marody, Варшава: Scholar

Ясінська-Каня, А. (Jasińska-Kania, A.) (2012), *Między rygoryzmem a permissywnością: przemiany moralności w Polsce i Europie*, [в:] *Wartości i zmiany. Przemiany postaw Polaków w jednoczącej się Europie*, ред. A. Jasińska-Kania, Варшава: Scholar

Джерела рисунків у I розділі: власне опрацювання на базі Hofstede Insights

Джерела для рисунків у I і II розділах (якщо не вказано інакше): власне опрацювання на базі даних World Values Survey і Українського Центру Європейської Політики

Публікація профінансована в рамках проекту „InterPoint Wrocław”

Інститут Прав Мігрантів

вул. Руска 46/202, 50-079 Вроцлав

Вроцлав 2023

Інститут Прав Мігрантів надає безплатну допомогу для мігрантів в формі:

- консультацій:
 - загальних (стаціонарно, по телефону чи онлайн),
 - правних (з адвокатом, юридичним консультантом і інспектором Державної Інспекції Праці),
 - з спеціалістом з профорієнтації,
 - із спеціалістом з підприємництва,
 - психолога,
- спеціалізованих майстер-класів на тему інтеграції мігрантів.

Контакт

tel. +48 510 011 846, +48 571 330 203

електронна пошта:

записи: zapisy@instytutpm.eu

інші питання: biuro@instytutpm.eu

Інтернет-сторінка: instytutpm.eu

Фейсбук: facebook.com/Instytutpm

Інстаграм: [@ipm_wroclaw](https://instagram.com/@ipm_wroclaw)

Твітер: [@Instytutipm](https://twitter.com/Instytutipm)

